

או"ח סי' קמ"ט ס"ק א' דמביא את הא"ח ומביא שם ירושלמי ראי' לדבריו, ראיתי בשנים קודמות שמו"ר לא מקפיד בעת אמירת ההלל וכן בעת ההקפות של ההושענות להחזיק את הלולב והאתרוג בשתי ידיו אלא החזיקם ביד אחת.

בתשל"ב שאלתי את מו"ר (שליט"א) זצוק"ל מדוע לא מקפידים ע"ז בעת הקפת ההושענות עם הלולב והאתרוג רק אווזים את שניהם ביד אחת ואת הסדור ביד השני' ואמר לי שאינו יודע רק העולם נוהג כך כדי שיוכל להחזיק הסדור, ואמר לי שאפשר משום שבגמ' בהקפות מוזכר רק הקפה דלולב ולא נזכר אתרוג ולכן נחשיבו כמאן דליתא, ושאלתי את מו"ר דאפשר דאם לוקח שלא כדין גרע, ואמר לי שאפשר שהנני צודק, עוד

אמרתי למו"ר שמלשון המ"ב משמע לכאורה שגם בהקפות ^{אוצר החכמה} דהושענות הדין כא"ח ואמר לי מו"ר דאפשר דכונת המ"ב רק לענין נטילת ימין אבל לא לדין הא"ח וצ"ע.

גם לאחר שאלתי הנ"ל ראיתי שמו"ר החזיק בהקפות בהושענות את הלולב והאתרוג ביד אחת ואת הסדור ביד השני' אבל בהלל החזיק מו"ר את הלולב והאתרוג בשתי ידיו ^{אח"ח 4418773} וצמודות.

תשמ"א, באמירת הלל מחזיק מו"ר הלולב ומניו וסמוך לו האתרוג נוגע בהם בשתי ידיו, וכן בשאר השנים.

ד. בהקפות בהושענא רבה בשנתו האחרונה של מרן החזו"א זצוק"ל הלכתי אחר מרן בסמוך לו ממש וראיתי, והחזיק מרן את הלולב והאתרוג וסדור דרך החיים ישן גדול ועבה שהסתכל בו בהקפות וזה הי' הכל יחד בשתי ידיו כמדומה שהלולב הי' ביד אחת והאתרוג ביד אחת ושניהם סמוכות ואוזות גם את הסדור.

(א"ה, חפשי מקור לזה שנוהגין העולם לאחוז את הלולב והאתרוג כל אמירת הלל והמדקקים מקפידים לאוזות ^{שם} ^{ד"ס} לולב ביד אחת והאתרוג ביד השני' והאתרוג והלולב מחוברים כדרך נטילתם, דהא צריך רק לעשות נענועין בהלל ותו לא כדאיתא במשנה בסוכה דל"ז ע"ב, והראה לי ג"א שליט"א לשון שו"ע בסי' תרנ"ב ס"א שכתוב "ועיקר מצותו בשעת ההלל", אמנם נראה לכאן שמכאן אין רא' שנראה שכונת השו"ע למצות נטילת לולב שבה מתחיל שם הסעיף, מצות לולב ביום וכו' וכל היום כשר וכו' וע"ז כתב שעיקר המצוה ליטלו בשעת הלל כדי לנענע בהודו וכו' וכן כתב שם המ"ב "בשעת הלל כדי לנענע בהודו וכו'" וכן כתב הב"י המקור מהמשנה בסוכה הנ"ל שכתוב "מנענעין בהודו וכו'" א"כ חזינן שהכל משום נענועין ומנין המקור לזה שאוזזין כל הלל, וחשבתי אפשר שזה ממש"כ ברמ"א שהמדקק יאחז גם בשעת תפלה כדי לחבב המצוות וע"ש במ"ב ולא נוהגין היום כן בתפלה ואפשר דמה"ט נוהגין בכל הלל, אמנם נראה לי טעם אחר דהא הנענועים הם מכשירי מצוה ושירי מצוה ככתוב בתוס' ובר"ן סוכה דל"ט ע"א, לא רק הנענועים של הברכה אלא גם הנענועים של הלל ומה"ט יכול לברך לאחר נטילת לולב דעדיין מקרי עובר לעשייתן ולא גמר המצוה אם לא עשה את הנענועין של הלל, כ"כ התוס' בפסחים ד"ז ע"ב ולפ"ז הברכה בנטילה קאי גם על הנענועים שהם המשך המצוה, ולפ"ז

לכא' שפיר לוקחים את **הלל** והאתרוג דרך נטילתם סמוך לברכה באמירת הלל עד הנענועים כדי שהברכה תמשך על הנענועים של ההלל, ולא רוצים שיהי' הפסק בין הברכה והנטילה והנענועים שבהלל **ולכן לוקחים אותם ~~בשני~~ דרך נטילה והוי' המשך לנטילה וקאי שפיר הברכה על הנענועים של הלל כן נראה לכאוי' ליישב את מנהג העולם על לקיחת המינים כנטילתם כל אמירת הלל ואפשר שזה נכלל גם בלשון השו"ע והטור שכתבו "ועיקר מצותו בשעת הלל".**

אולם מ"מ צריך להבין מה מרויח בזה שאוחז את הלולב והאתרוג כדרך נטילתם במשך כל אמירת ההלל מהברכה עד הנענועים בהודו הא מצות נטילה כבר יצא כשברך ונענע, ועצם האחיזה איזה מצוה יש בה, ואפשר שכתוב בסוכה דמ"א ע"ב מנהגן של אנשי ירושלים לאן שהולכין ולולבו בידו וכתבו התוס' בסוכה דל"ט ע"א דזה מקרי מצוה מן המובחר א"כ חזינן דאיכא קצת מצוה באחיזת הלולב ומיניו אף שכבר יצא בו ולפי"ז יש לאחזו כדרך נטילתו דהיינו לולב ומיניו ביד אחת והאתרוג ביד השני' ולא הכל ביד אחת משום דלא יצא יד"ח נטילה לא"ח כמו שהבאנו לעיל.

אמנם לפי מה שכתב השל"ה הק' הובא בבה"ט (סי' תרנ"ב ס"ק ג') שינענע בסוכה ויברך ואח"כ שאר הנענועים בביהכ"נ וזהו עפ"י האריז"ל, וכן נהג הגר"ח מואלוז'ין זצ"ל הובא בכתר ראש, וכן נהג מו"ר כשלא התפלל עם הנץ, לפי"ז אין לנענועים של הלל המשך לנטילה והברכה ויכול לומר הלל ולנענע לאחר זמן וזה לא כמו שכתבנו והסברנו, וצריך ללמוד את כל הסוגיא בעיון היטב כי ד"ת אלה כתבתי מקופיא בעת שהעתקתי את דברי מו"ר הגה"ק זצוק"ל. ⁵⁹¹⁹⁶²⁴אח"ח

ולכא' אפשר לתלות הסברי הנ"ל במחלוקת הראשונים דהנה התוס' בפסחים ד"ז ע"ב פי' ר"י דמברך לאחר נטילה כיון דצריך לנענע בהלל, הנה כתבו התוס' בנענועים של הלל ולא הזכירו מהנענועים של הברכה משמע דלתוס' עיקר הנענועים הם בהלל שהם מוזכרים בפירוש במשנה בסוכה דל"ז ע"ב "והיכן היו מנענעין וכו'" ועי' בתוס' שם בסוכה, אמנם בריטב"א ובר"ן שם בסוכה כתוב על המשנה היכן היו מנענעין פי' על נענועין שבשעת ההלל שאלין דאלו בשעת ברכה פשיטא שיש לנהוג שזהו עיקר מצותו וכו' עכ"ל, ועי' שם במאירי וכן עי' ברא"ש בשם הראב"ה ולראשונים אלה הנענועים של הלל אין להם המשך וקשר לברכה ומברך על הלולב בבוקר בסוכה ואומר הלל בביהכ"נ, וזה שהדגישו הטור והמחבר בלשון קדשם הטהור "ועיקר מצותו בשעת הלל" והיינו שהנענועים של הלל הם נתקנו לעיקר המצוה ויש להם המשך גם לברכה וזה כתוס').

^{אוצר החכמה}

מו"ר איטר נטל לולב ככל אדם

ז. מו"ר (שליט"א) זצוק"ל הוא איטר גמור הן במלאכה והן בכתיבה (והניח תפילין רק על ימין של כל אדם) ואף שאינו איטר מלידה אלא ע"י הרגיל להיות איטר כתוצאה מפציעה באצבע ביד ימין בקטנותו אעפ"כ דינו כאיטר גמור לכל הדינים, בנטילת

אמר לא בעומר ולא לעומר — נמי יצא, כנ"ל מהמשנ"ב, ונמצא שמה שהוסיף לספור פעם שני' בלחש בנוסח של בעומר, אינו כלום. אך מנהגו של הגרי"ז שפיר יש בו ממש, שהי' סופר רק פעם אחת — עם שתי הנוסחאות, ונמצא שהידר בזה לספור בנוסח המהודר לכל חד וחד כדאית ליה. [ובס' אורחות רבנו (ליקוטי הנהגות מהגאון בעל קה"י) הובא שנהג אף הוא לספור פעמיים, והקשו לו כטענת הג"ר ירוחם הנ"ל, וצחק ואמר שאדרבא, שיותר נכון להדר כמנהגו הוא — לספור פעמיים.]

ע"י מג"א (סי' תרנ"א סק"ו) דאפילו שלא בשעת ברכה, כגון בשעת אמירת ההושענות, מן הנכון לאחוז את ד' המינים בששת ימים, את הלילה בימין ואת האתרוג בשמאל. ולפעמים זו עבודה קשה שבמקדש, כי צריך גם לאחוז את הסידור בידו בכדי שיוכל לומר את ההושענות. ושמעתי ממו"ר הג"ר ירוחם גארעליק, ז"ל, שבזמן שהי' לומד תורה בבריסק אצל רבו הגרי"ז ס, ז"ל, היו מקפידים בזה, והש"ץ רק אחז אגודת הלולב בימינו והאתרוג בשמאלו, ואחד מהבעה"ב הי' מהלך אחורה בפני הש"ץ, ופניו כלפי הש"ץ, והי' אוחז את הסידור בידו בגובה, כדי שיוכל הש"ץ לקרוא בו ולומר את ההושענות.

טז. קפידת הגרי"ז בנטילת האתרוג מנהגו של הגרי"ז הי', שהיו לו כמה אתרוגים ליטול, כי על כל אחד הי' לו קצת פקפוקים, [או על כשרותו, או על ההידור שלו], והי' לו חשבון מסויים — איזה ליטול ראשון, ואיזה שני וכו'. ושמעתי מהר"ר גרשון זאקס, ז"ל, שכשלמד אצלו בירושלים ביקש ממנו ביו"ט ראשון שיקנה לו את כל האתרוגים בכדי שגם הוא יוכל לקיים מצות ד' מינים בכל הידורו עם כל הספקות, וציוה לו הגרי"ז שיגביה את כולם מלכתחילה, קודם שיברך על הראשון, וכך עשה. ואח"כ שאלו שוב, מ"ט ציוהו שיקנה את כל האתרוגים כולם מראש. והשיבו. שמנהגו

רבא (לעולם אף בקרבנות היולדת עבודת החטאת קודמת לעבודת העולה, ורק) למקראה הקדימה הכתוב. ופי' שמה התוס' בשם הר"ח הכהן, שהיולדת מחוייבת להקדיש תחילה העולה קודם שתקדיש את החטאת. ואם יש סדר קדימות בהקדשת שני הקרבנות האלו, בודאי מורה זה על כך שכבר בשעת ההקדשה מתחלת הכפרה וקיום מצותו של הקרבן.

וב', התוס' בב"ק (סז.) ד"ה אמר עולא הביאו בשם הר"י, דהיכא שכבר קנה הגזול לחפץ הגזלה קודם שהתחיל בעשיית המצוה, דשוב אין בו משום מצוה הבב"ע. אכן אם רק קנה את הבהמה ע"י ייאוש ושינוי השם שע"י ההקדשה, בכה"ג פסליה רחמנא להקרבה, כיון שלא הי' קנוי לו אלא מחמת שהקדישו. ובפשוטו נראה דה"ט, דההקדשה היא כבר תחילת קיום מצות הקרבן ותחילת הכפרה, וכנ"ל, ומאחר שהבהמה עדיין היתה גזולה בשעת התחלת קיום המצוה, הרי נמצא שהתחלת קיום מצות הקרבן בפסול היתה, ואינו יוצא בזה י"ח.

טו. מנהגי הגרי"ז בספה"ע ובהושענות באו"ח רס"י תפ"ט, שביום הראשון אומר היום יום אחד בעומר (כבי"ח). ובמשנ"ב (שם סק"ח) כתב, שברוב הפוסקים הנוסח — לעומר (בלמ"ד). מיהו עיקר דין זה אינו אלא לכתחילה... ואם לא אמר אלא היום כך וכך נמי יצא. ושמעתי מכב' מו"ר הגר"י גארעליק ז"ל שמנהגו של רבו הגרי"ז, ז"ל, הי' לומר שניהם, דהיינו — לומר היום יום אחד לעומר (בקול רם), ולהוסיף בלחש — בעומר, באופן שממנ"פ הרי אמר לשתי הנוסחאות וי"ח באופן הכי-מהודר. וגדול אחד הי' נוהג לספור פעמיים, ולומר תחילה בקול רם — היום יום אחד לעומר, ואח"כ חזר וספר בלחש — היום יום אחד בעומר, וטען על זה הג"ר ירוחם, ז"ל, דלא הרוויח בזה כלום, דכבר יצא י"ח ספירה באמירתו הראשונה. שהרי אפילו לא

אמרתי למו"ר שמשלשון המ"צ משמע לכאור' שגם בהקפות דהושענות הדין כח"ת, ואמר לי מו"ר דאפשר דכונת המ"צ רק לענין נעילת ימין אצל לא לדין הא"ת, ול"ע. גם לאחר שאלתי הנ"ל ראייתי שמו"ר החזיק בהקפות דהושענות את הלולב והאחרונ' ציד אחת ואת הסדור ציד השני', אצל זהלל החזיק מו"ר את הלולב והאחרונ' צדתי ידיו ולמודות. תשמ"א, באמירת הלל מחזיק מו"ר הלולב ומינוי וסמוך לו האחרונ' נוגע בהם צדתי ידיו, וכן בשאר השנים.

בהקפות דהושע"ר בשנתו האחרונה של מרן

החזו"א זצוק"ל הלכתי אחר מרן

(החזו"א) בסמוך לו ממע וראיתי והחזיק מרן את הלולב והאחרונ' וסדור דרך החיים ישן גדול ועצה שהסכל צו בהקפות וזה הי' הכל יחד צדתי ידיו,

כמדומה שהלולב הי' ציד אחר והאחרונ' ציד אחת ושתיים סמוכות ואוחזות גם את הסדור. חפשתי מקור לזה שנוהגין העולם לאחוז את **הלולב** והאחרונ' כל אמירת הלל והמדקדקים מקפידים לאוחזם **בצד** **הצד** לולב ציד אחת והאחרונ' ציד השני' כדאי' בשמנה בסוכה לז', והראה לי ג"א שליט"א לשון ש"ע בסי' תרנב ס"א שכ' ועיקר מצותו בשעת ההלל. אמנם נראה לכאור' שמכאן אין ראוי שגראה שכוונת הש"ע למצות נעילת לולב שזה מתחיל שם הסעיף, מצות לולב ציוס וכו' וכל היום כשר וכו', וע"ז כ' שעיקר המצוה ליעלו בשעת הלל כדי לנענע צהודו וכו', וכ"כ שם המ"צ בשעת הלל כדי לנענע צהודו וכו', וכ"כ הצ"י המקור מהמשנה בסוכה הנ"ל שכ' מנענעין צהודו וכו'. א"כ חז"י שהכל משום נענועין ומנין המקור לזה שאוחזין כל הלל. וחסדתי אפשר שזה ממ"ש צרמ"א וכו' ע"ש.

ולולב סי' שטו דישראל הי' מקיפין כדאי' בירוש', ועי' תניא רבתי סי' טו הביא ג"כ מירוש' דכל ישראל היו מקיפין, וכ"כ בשבולי לקט השלם סי' שסט, וראה בהגהות למהרש"ם צס' א"ח סי' תרס והגהת הג' יוסף ענגיל בגליון הש"ס שלו סוכה מד והגהת ביאורי מהרש"ה על התניא, ועי' סי' שרשי הים להגאון מהר"י מאיו שהעיר על חסותה רצינו ג"כ מסוכה מד ורש"י וחוס' דמשמע דדוקא כהנים חמימים היו מקיפין ע"ש שהאריך צד' רצינו, ועי' נר מצוה על סי' המלות מצות ל"ת מצוה לט מ"ש צד' רצינו עכ"ל.

והנה אחר עשרות בשנים מצאתי צס' ארחות רבנו (בעל הקבלות יעקב ז"ל) ח"צ עמ' רפט חו"ד וז"ל כ' צמ"צ סי' תרנא סקע"ו וז"ל ואם נעל שניהם צידו אחת כ' צמ"צ דלא ילא, ודעת הע"ז דינא וכו' עכ"ל וע"ש. וכן ע"ש צשע"ל סקע"ו, וכן עי' חזו"א א"ח סי' קמע סק"א דמצא את הא"ח ומצא שם ירוש' ראוי לדבריו, ראייתי בשנים קודמות שמו"ר (הקהילות יעקב) לא מקפיד בעת אמירת ההלל וכן בעת ההקפות של הושענות להחזיק את הלולב והאחרונ' צדתי ידיו אלא החזיקים ציד אחת. צתשל"צ שאלתי את מו"ר זצוק"ל מדוע לא מקפידים ע"ז בעת הקפת הושענות עם הלולב והאחרונ' רק אחוזים את שניהם ציד אחת. צתשל"צ שאלתי את מו"ר כו' מדוע לא מקפידים ע"ז בעת הקפת הושענות עם הלולב והאחרונ' רק אחוזים את שניהם ציד אחת ואת הסדור ציד השני', ואמר לי שאינו יודע רק העולם נוהג כך כדי שיוכל להחזיק הסדור, ואמר לי שאפשר משום שצגמ' בהקפות מזוכר רק הקפה דלולב ולא נזכר אחרונ' ולכן נחשיבו כמאן דליתא. ושאלתי את מו"ר דאפשר דאם לוקח שלא כדין גרע, ואמר לי שאפשר שהניי לודק. עוד

[2793987]אח"ח

סימן תכא

קיפול הטלית בשבת

הרי היכא דחסרים תנאים הנ"ל אסור לקפל את הטלית אף כשהוא לצורך היום, וערש"י דכשמקפלין הטלית מפשטין את הקמטין, ונראה כמתקן. א"כ מכ"ש בשאינו לצורך היום צודאי אסור לקפלו, ומשום הכנה. ועי' בקרבן נחנאל על הרא"ש שם (סק"ל) שכ' דראוי להזהיר העולם שלא לקפל טליתות צש"ק. ועי' צמרדכי שם (סי' שפח) וז"ל אצל יש לו להחליף לא, כ' ראצ"י ש"מ דטליתות שהם לצנים שא"ל בקיפול צו ציוס אחר לאחו מצהכ"נ, לא שגא חדשים ול"ש ישנים אסור לקפלן אפי' באדם אחד עכ"ל, וביאר בצגדי ישע שם דמדקאמר שאם יש לו להחליף, שאסור לערות צחנס מאחר שאפשר לו צלא הם, ש"מ דטליתות של צהכ"נ אע"פ שהם לצנים ואינם

נשאלתי על מה סמכו רוב חנישי, דמקפלין את הטלית צש"ק אחר התפלה, דהא כיון דלא ילצש הטלית עוד ציוס השבת, שוב יש לאסור משום הכנה משבת לחול. והנה יש עוד טעם לאסור, עי' צמתני' שבת קיג. מקפלין את הכלים כו' ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת אצל לא משבת למו"ש. וכ' צתוד"ה מקפלים, דמכאן למדנו דאסור לקפל טליתות של צהכ"נ לפי שהם לורך מחר. ומפרש צגמ' דהא דחנן דמקפלין את הצגדים בשבת, ז"א אלא צאדם אחד ולא צצ' צנ"א, ואינו אלא צחדשים אצל לא צישנים, ואפי' צחדשים אין זה אלא צלצנים ולא צצצועים, וגם אינו אלא צשאין לו להחליף אצל יש לו להחליף אסור לקפל צו אף לצורך היום.

הראשונה. ומה שמבואר בתוספתא (שהובאה בגמ' סוכה מא:): שכך היה מנהגם של אנשי ירושלים, שאף לאחר שהניחו ד' המינים ע"ג הקרקע היו חוזרים ונוטלים אותם בידיהם, אף דלכאורה אין שום המשך בין הנטילה הראשונה ושאר הנטילות, ומה הרויחו בזה. אולי יל"פ עפ"י דעת הרמב"ם בפיהמ"ש, שהמצוה המיוחדת של נטילת לולב במקדש כל שבעה נוהגת בכל העיר העתיקה, ואולי דוקא בקיום זה דושמחתם הוא דאמרינן שאפילו הנטילה השניי ג"כ יש בה משום מצוה.⁷ אבל במצות נטילת לולב שבגבולין היה נ"ל עפ"י פשוטו שאין בנטילה השניי משום מצוה כלל, וממילא, כל מה שינענע בשעת הנטילה השניי לא יועיל להשלים את מה שחיסר בשעת נטילתו הראשונה.

[ד] עיי' מג"א (סי' תרנ"א סק"ו) דאפילו שלא בשעת ברכה, כגון בשעת אמירת ההושענות, מן הנכון לאחוז את ד' המינים בשתי ידים, את הלולב בימין ואת האתרוג בשמאל. ולפעמים דבר זה מהווה עבודה קשה שבמקדש, כי צריך גם לאחוז את הסידור בידו בכדי שיוכל לומר את ההושענות. ושמעתי ממו"ר הגי"ר ירוחם גארעליק, ז"ל, שבשעה שהיה לומד תורה בבריסק אצל רבו הגריז"ס, ז"ל, היו מקפידים בזה, והש"ץ אחז רק את אגודת הלולב בימינו והאתרוג בשמאלו, ואחד מהבעה"ב היה מהלך אחורה בפני הש"ץ, ופניו כלפי הש"ץ, והיה אוחז את הסידור בידיו בגובה, כדי שיוכל הש"ץ לקרוא בו ולומר את ההושענות.

[ה] מנהגו של הגריז"ז היה, שהיו לו כמה אתרוגים ליטול, כי על כל אחד היה לו קצת פקפוקים [או על כשרותו, או על ההידור שלו], והיה לו חשבון מסויים – איזה ליטול ראשון, ואיזה שני וכו'. ושמעתי מהר"ג זאקס, ז"ל, שכשלמד אצלו בירושלים ביקש ממנו ביו"ט ראשון שיקנה לו את כל האתרוגים בכדי שגם הוא יוכל לקיים מצות ד' מינים בכל הידורו עם כל הספקות, וציוה לו הגריז"ז שיגביה את כולם מלכתחילה, קודם שיברך על הראשון, וכך עשה. ואח"כ שאלו שוב, מ"ט ציוהו שיקנה את כל האתרוגים כולם מראש. והשיבו, שמנהגו היה ליטול כל הד' מינים ביחד, ואח"כ להניח את הכל על השלחן ורק ליטול

7. ועיין עוד מזה בסי' גן שושנים (להר"מ גנק) סי' כ"ח.

בעה"כ, שהיא (מדינא דגמרא) צריכה להאמר תומ"י - מבלי להפסיק - אחר גמר ברהמ"ז.

והנה לפי מנהג העולם שנוהגים כדעת הטור הנ"ל (שלא לדון הבקשות של הרחמן כהפסק), שמעתי מהג"ר יוסף ברויאר ז"ל, שמן הנכון שמהכרך על הכוס יאמר כל הבקשות של הרחמן בקול רם, ויאחו את הכוס בידו עד שיגמור לומר ד' יברך את עמו בשלום. וועי' מש"כ בס' ארץ הצבי סי' ה' אות יו"ד].

(ב) באור"ח רס"י תפ"ט, שביום הראשון אומר היום יום אחד בעומר (בבי"ת), ובמשנ"ב (שם סק"ח) כתב, שברוב הפוסקים הנוסח לעומר (בלמ"ד). מיהו עיקר הדין זה אינו אלא לכתחילה, ואם לא אמר אלא היום כך וכך נמי יצא. והנה שמעתי מכב' מו"ר הגר"י גארעליק ז"ל שמנהגו של רבו הגרי"ז ז"ל, היה לומר שניהם, דהיינו לומר היום יום אחד לעומר (בקול רם), ולהוסיף בלחש - בעומר, באופן שממנ"פ הרי אמר לשתי הנוסחאות וי"ח באופן הכימהודר. וגדול אחד הי' נוהג לספור פעמיים, ולומר תחילה בקול רם - היום יום אחד לעומר, ואח"כ חזר וספר בלחש - היום יום אחד בעומר, וטען על זה הג"ר ירוחם ז"ל, דלא הרוויח בזה כלום דכבר יצא י"ח ספירה כאמירתו הראשונה, שהרי אפילו לא אמר לא בעומר ולא לעומר נמי יצא, כנ"ל מהמשנ"ב, ונמצא שמה שהוסיף לספור פעם שני' בלחש בנוסח של בעומר, אינו כלום. ומנהגו של הגרי"ז שפיר יש בו ממש, שהי' סופר רק פעם אחת - עם שתי הנסחאות, ונמצא שהידר בזה לספור בנוסח המהודר לכל חדר וחד כדאית ליה.

(ג) עי' מג"א (סי' תרנ"א סק"ו) דאפילו שלא בשעת ברכה, כגון בשעת אמירת ההושענות, מן הנכון לאחוז את ד' המינים בשעת נאמן, את הלולב בימין ואת האתרוג בשמאל, ולפעמים זו עבודה קשה שבמקדש, כי צריך גם לאחוז את הסידור בידו בכדי שיוכל לומר את ההושענות. ושמעתי ממור"ר הג"ר ירוחם גארעליק ז"ל, שבשעה שהי' לומד תורה בבריסק אצל רבו הגריז"ס ז"ל היו מקפידים בזה, והש"ץ רק אחז אגודת הלולב בימינו והאתרוג בשמאלו, ואחד מהבעה"ב הי' מהלך אחורה בפני הש"ץ ופניו כלפי הש"ץ והי' אחוז את הסידור בידיו בגובה, כדי שיוכל הש"ץ לקרוא בו ולומר את ההושענות. [ועיין מה שכתבנו ברבבות אפרים ח"א סימן ת"ל אות א'].
(ד) בס' בכורי יעקב חידש, דלפי פסק הרמב"ם שקדושת ירושלים קדשה לעת"ל, ולפמש"כ

וברמה"ז ונזכר באלקי נצור קודם שעקר רגליו או בהרחמן שכתב רמ"א בהגה"ה והט"ז והא"ר בסי' תרפ"ב דיאמר כל הנוסח על הניסם וכו' עי"ד וכאן במעין ג' לא יתכן לעשות כן, דבמקום שאמרו לקצר א"א רשאי להאריך וק"ל. ועי' מ"ש עוד אני הדל כקונטרס שו"ת בשם יקרא מעט מים סימן אוצר החכמה ע"ד.

ועיינתי בספרו שו"ת מעט מים (שיצא שנית במהדורה מצומצמת בברוקלין שנת תשכ"א), ונשאל אם לקצר על הנסים כדי שיוכל להגיע לקדושה עם הציבור, וכתב קודם כן, אח"כ כתב לפי מ"ש בכללים הנ"ל שהבאנו דבריו ולא אריך למיעבד הכי, הרי כתב בפירוש שלא לקצר מעל הנסים ולמהר השמו"ע כדי שיוכל לומר קדושה ע"כ הבנתי מדבריו וספריו יקרים מאוד. ודפח"ה (ה' אדר ב' תשנ"ה מעמפיס). ועיין בספר מאורי שערים מהדורת תשנ"ה בני ברק מהרה"ג ר' ארי' זאב גורביץ זצוקללה"ה שהיה ריש מתיבתא בישיבת בית יוסף בגייטסהעד אנגליה, ובדבריו הלכה שם מה שכתב בסימן א' עיי"ש ותהנה.

סימן של"ט.

מנהגים

באור המזרח תשרי תשנ"ד כתב ידידי הרה"ג ר' צבי שכתר שליט"א בעמוד י"א וכו' וז"ל:
(א) ועי' טור אור"ח (סוף סי' קפ"ט) כתב אחי הר"ר יחיאל ז"ל, נהגו להאריך בברכת הטוב והמטיב הרחמן בכמה גווני, ולא ידעתי מאין בא זה להרבות בבקשה בין ברהמ"ז לברכת כפה"ג... ע"כ. ונראה לי שאין בזה משום הפסק, וגדולה מזו מצאנו בברכת המילה שמתפללים על הילד באמצע הברכה אחר שכירך כפה"ג, ומפסיק בין ברכה לשתי'.

ובקשר לזה שמעתי מכב' מו"ר הג"ר ירוחם גארעליק ז"ל, שכמה פעמים שמע היאך שגמר הגרי"ז ז"ל לברך ברהמ"ז עד לעולם אל יחסרנו, וקודם שהמשיך בבקשות של הרחמן הפסיק ואמר בידיש לבתו שתגיש לו כוס של טה. הרי דהי' נוהג דלא כהטור הנ"ל, שלא הי' מחשיב לבקשות של הרחמן כהמשך מברהמ"ז. ולפי"ז מובן היטב מה שהובא בשם הגרי"ז (בח"י הגרי"ז החדשות שנדפס בשנת תשמ"ו בסוף הס' בית הלוי עה"ת, סוף אות ס"ד) שאורח האומר ברכת בעה"ב, יש לו לאומרה תיכף אחר לעולם אל יחסרנו, דהבקשות של הרחמן יהי' כהפסק בין ברהמ"ז לבין ברכת

נענועים בלולב:

סיפר לי הג"ר ירוחם קרסניצקי שליט"א, בן הגאון הגדול רבי יצחק חיים קרסניצקי זצ"ל, מגדולי תלמידי מרן הגרי"ז זצ"ל, ששמע מאביו זצ"ל:

מרן הגרי"ז זצ"ל היה מתאמץ מאוד בנענועים של הד' מינים בסוכות, וכן היה מנענע יותר מג' פעמים בכל פעם.

ופעם אמר מרן הגרי"ז זצ"ל לרבי יצחק חיים קרסניצקי זצ"ל, על הכתוב בגמ' סוכה (מ"ב ע"א) קטן היודע לנענע חייב בלולב, ואמר הגרי"ז: "אינני יודע אם היום הגדולים יודעים לנענע".

*

שמחת סיום התורה

סיפר לי גאון אחד שליט"א, בן בית אצל מרן הגרי"ז זצ"ל, החפץ בעילום שמו:

הנה בכל מוצאי יום טוב היו מתאספים מיקירי קרתא, תלמידי ומקורבי מרן הגרי"ז זצ"ל בביתו, והיו שרים ומזמרים לכבוד הרגל.

פעם אמר מרן הגרי"ז זצ"ל, כי במוצאי שמחת תורה אפשר לשמוח ולרקוד אחרי זמן יציאת החג, שהרי השמחה והשירה הוא משום "סיום התורה", וזה שייך אפילו לאחר זמן של החג.

אבל במוצאי פורים אמר, שלא שייך להמשיך אחר הזמן, שזה שייך רק באותו היום שהוא יום משתה ושמחה. [ויעוין בספר "מעשה רב" רל"ג ורמ"ח שהביא כן]

*

פטור מצטער

במשנה סוכה [כח ע"ב] ירדו גשמים וכו', משל למה הדבר דומה לעבד ששפך לו רבו קיתון על פניו. וצ"ב, האם ענין 'כמי ששפך לו רבו' הוא דוקא בירדו גשמים, או גם בכל פטורי מצטער.

וי"ל דבכל מצטער הוי סימן 'שאינ הקב"ה חפץ במצוותו', אבל המשל דשפך לו רבו הוי רק בירדו גשמים [מאורי המועדים הגרמ"ד סולביציק, וכו"כ בשו"ת בניין ציון]

פנינים לחג הסוכות

אוצר החכמה
ממרן הגרי"ז זצ"ל
4271811 אה"ח

מתוך עובדות והנהגות לבית בריסק

מקנה בחרדת קודש:

סיפר לי הרב ר' נחום אפל שליט"א, שהיה נוהג להתפלל בבית מרן הגרי"ז עם אביו הגאון ר' מרדכי אפל זצ"ל, מידי שבת בשבתו:

זכורני איך שבחג הסוכות היו מגיעים אנשים לבית הרב זצ"ל, כדי לזכות וליטול ארבעה מינים של מרן הגרי"ז, והיה עומד ואומר לכל אחד ואחד מתוך חרדת קודש: הנני מקנה לך את הד' מינים על מנת שתחזירם לי, והיה אם תחזיר לי הרי הקניתי לך אותם, אולם אם לא תחזירם לי הרי הנני מודיע שלא הקניתי לך אותם מעולם. ובשעתו הסביר לי אבי זצ"ל, שמרן הגרי"ז היה אומר הנוסח הזה, כדי שיהיה תנאי כפול.

ואחרי כל אחד ואחד שהיה נוטל, היה מרים את הד' מינים וקונה אותם שוב לעצמו, ותיכף מקנה אותם לעומדים בתור אחריו, וחוזר חלילה.

*

אחיזת הד' מינים:

הנה מרן הגרי"ז זצ"ל היה מקפיד אפילו שלא בשעת הברכה להחזיק את הד' מינים **בשתי ידיים**, את **הלולב** בימין, ואת האתרוג בשמאלו, בשעת אמירת ההלל וההושענות [ויעוין במג"א בסי' תרכ"א סק"ו שכתב כן]

ופעמים שהדבר קשה עד למאוד, וכגון בעת אמירת ההושענות, ואז היו נוהגים בבריסק שהשליח ציבור היה מחזיק בידיו רק את הד' מינים, ולפניו היה הולך אחד מהבעה"ב ופניו כלפי הש"ץ, והיה אווז את הסידור בידיו בגובה כדי שיוכל הש"ץ לקרוא בו ולומר את ההושענות.

*

מקנה בחרדת קודש

סיפר לי הרב ר' נחום אפל שליט"א, שהיה נוהג להתפלל בבית מדרן הגרי"ז עם אביו הגאון ר' מרדכי אפל זצ"ל, מידי שבת בשבתו: זכורני איך שבחג הסוכות היו מגיעים אנשים לבית הרב זצ"ל, כדי לזכות וליטול ארבעה מינים של מרן הגרי"ז... והיה הוא עומד ואומר לכל אחד ואחד, מתוך חרדת קודש "הנני מקנה לך את הד' מינים על מנת שתחזירם לי... והיה אם תחזיר לי, הרי הקניתי לך אותם... אולם אם לא תחזירם לי, הרי הנני מודיע שלא הקניתי לך אותם מעולם..." [ובשעתו הסביר לי אבי זצ"ל, שמרן הגרי"ז היה אומר הנוסח הזה, כדי שיהיה תנאי כפול...]

ואחרי כל אחד ואחד שהיה נוטל, היה מרים את הד' מינים וקונה אותם שוב לעצמו, ותיכף מקנה אותם לעומדים בתור אחריו... וחוזר חלילה.

אחיזת הד' מינים

הנה מרן הגרי"ז זצ"ל היה מקפיד אפילו שלא בשעת הברכה להחזיק את הד' מינים **בשתי ידיים**, את **הלולב** בימין, ואת האתרוג בשמאלו, בשעת אמירת ההלל וההושענות. [ויעוין במגן אברהם בסי' תרנ"א סק"ו שכתב כן]

ופעמים שהדבר קשה עד למאוד, וכגון בעת אמירת ההושענות... ואז היו נוהגים "בבריסק", שהשליח ציבור היה מחזיק בידיו רק את הד' מינים, ולפניו היה הולך אחד מהבעה"ב ופניו כלפי הש"ץ, והיה אווז את הסידור בידיו בגובה, כדי שיוכל הש"ץ לקרוא בו, ולומר את ההושענות. [דברים הידועים מבית בריסק, מפי השמועה]

נענועים בלולב

סיפר לי הג"ר ירוחם קרסניצקי שליט"א, [בן הגאון הגדול רבי יצחק חיים קרסניצקי זצ"ל, מגדולי תלמידי מרן הגרי"ז זצ"ל] ששמע מאביו זצ"ל: מרן הגרי"ז זצ"ל היה מתאמץ מאוד בנענועים של הד' מינים בסוכות, וכן היה מנענע יותר מג' פעמים בכל פעם.

ופעם אמר מרן הגרי"ז זצ"ל לרבי יצחק חיים קרסניצקי זצ"ל, על הכתוב בגמ' סוכה [מ"ב ע"א] "קטן היודע לנענע חייב בלולב", ואמר הגרי"ז "אינני יודע אם היום הגדולים יודעים לנענע..."

אופן אחיזת ד' מינים בשעת ההקפות

- ב. אף שנחלקו הפוסקים אם יוצאין ידי חובתן ע"י נטילת ד' מינים בידו אחת, ואם נטלן בידו אחת יש לחזור וליטול בלי ברכה, בשעת ההקפות אין צריך לדקדק בזה כ"כ ומותר לאחוז ארבעת המינים בידו אחת.¹
- ג. מי שנוטל הלולב והאתרוג בשתי ידיו בשעת ההקפה, טוב לדקדק לכתחילה שיהיו מחוברים יחד.²

שערי הלכות

השלחן, והכה"ח חולק עליו, דגם בכיתו יוכל להניח תיבה ולהניח תנ"ך עליו ולהקיפה, עיי"ש. ומו"ר שליט"א אמר דכנרא' שגם אם מניח תנ"ך על התיבה אינו כלום, ואפי' בבית הכנסת, עכ"ד. ומה שדייק הכה"ח מלשון הרמב"ם, כבר הבאנו בשם הבכור"י שאינו ראי'.

¹אח"כ 3095114

²שו"ע סי' תרנא סעי' ב' יטול האגודה בידו הימנית, ראשיהם למעלה ועיקריהם למטה, והאתרוג בשמאלית ע"כ, ובט"ז (סקי"ד) "כתב ב"י בשם א"ח (הל' לולב סי' יט) דאם נטלן שניהם בידו אחת כתב הר"ש דלא יצא כדאמרי' בגמ' (סוכה לד:) דלא אגדיה אתרוג עמהם משום דכתי' כפות ולא וכפות, עכ"ל. ואין דברים אלו ברורים, דאדרבה מוכח להיפך דאמרי' יכול יהא אתרוג עמהם באגודה אחת אמרת וכי נאמר וכפות תמרים', ולמה לא אמר יכול יהא עמהם ביד אחד אפי' אם לא אגדו עמהם', אלא ודאי דדוקא על האיגוד קפיד רחמנא שלא יהי' עמהם אבל ביד אחד לית לן בה, אלא פשוט שודאי אם נטלן ביד אחד שיצא ע"כ, אך המג"א (סק"י) הביא דברי הא"ח, ובמט"י חולק על הט"ז והובא במ"ב (סקט"ו), ובערוה"ש (סעי' ט) הכריע כהא"ח, והמ"ב כתב שיש להחמיר בשל תורה ויטול בלי ברכה, וכ"כ בשו"ע הרב (סי' תרנא סעי' א).

ובערוה"ש (שם) משמע שיש להחזיק **הלולב** והאתרוג בשתי ידים גם בשעת ההושענות, אך אמר מו"ר שליט"א דכל זה הוא לענין עיקר מצות נטילת **הלולב**, אבל מה שאוחז הס"ת בשעת ההקפות אינו עיקר מצותו כלל, ולכן אפשר להקל כי בנ"א צריכים ידו האחר בשביל להחזיק הסידור וכדומה, וראינו גדולי ישראל שהחזיקו אותן בידן אחת, וא"צ לדקדק בזה כ"כ, עכ"ד.

³שו"ע סי' תרנא סעי' יא "צריך לחבר האתרוג ללולב בשעת נענועו ולנענע בשניהם יחד" ע"כ, ובא"ר (סק"ל) בשם המהרי"ל (סי' ז) "וכן באמירת הושענות" ע"כ, וכ"כ בחי"א (כלל קמח סעי' ז).

והנה באמת אחיזת המינים בשעת ההקפות אינו מעיקר המצוה כלל אלא הוא שיירי מצוה וכמ"ש המאירי (סוכה לב: סוד"ה ולענין תכונת) והגר"א (סי' תרנא סעי' ט ד"ה מטינ), וכבר כתבנו לענין מי ששכח לברך על הלולב עד אחר הנענועים, דמו"ר שליט"א נסתפק אם יכול לברך אף שנוטל הלולב עד סוף ההקפה, וכ"כ בחי"א (כלל קמח סעי' יא) "אם לא בירך קודם הנטילה מברך אח"כ, שגם הנענועים מן המצוה, והקפה צ"ע דאינו אלא זכר למקדש" ע"כ, אך אמר מו"ר שליט"א דאעפ"כ ראוי לכתחילה ליזהר בזה. ובפרט משום שאין סיבה שלא להחזיקם בצורה זו. עכ"ד.

